

ס' קצט

סעיף א'

גמרא – "ואמר רבא: לעולם ילמד אדם בתוך ביתו שתהא אשה מדיחה בית קמטיה במים". (נדה סו:)
הש"י – כלומר, בית השחי ובית הסתרים שלה.
מהרי"ק – דוקא במים ולא יין ושאר משקים שישאירו כתמים שם.
שערי דורה – צריכה להטיל מי רגלים קודם שתטבול וכן לבדוק ולנקות עצמה באף ובאזניים.

גמרא – "עשר תקנות תיקן עזרא... ושתהא אשה חופפת (במסרק משום חציצה) וטובלת... דאורייתא היא, דתניא: ורחץ את בשרו במים שלא יהא דבר חוצץ בין בשרו למים. את בשרו, את הטפל לבשרו, ומאי ניהו שער? אמרי, דאורייתא לעיוני דילמא מיקטר (נקשרו), אי נמי מאוס (מלוכלך) מידי משום חציצה ואתא איהו תיקן חפיפה". (ב"ק פב.)

הבנו שמעיה בשם רש"י? – תקנת עזרא **שצריכה חפיפה שייכת בכל הגוף** שצריכה לעיין ולחפוף אותו במים. ופשוט שה"ה בראש ששער עשוי להיות בו דבר חוצץ יותר מהגוף כי עשוי להסתבך ולהיקשר ויש בו זיהומא וזיעה, אלא שלשון חפיפה משמע בין במקום שער ובין שלא במקום שער.
ה"ת, רמב"ם – **חפיפה שייכת רק בשער הראש** ואח"כ טובלת. וראיה לכך שרבא אמר שתהא מדיחה קמטיה. משמע ששאר הגוף לא צריך הדחה (אחרת היה אומר "אפילו קמטיה").

המב"ן, רשב"א, ר"ן – מהתורה טובלת צריכה לעיין בכל גופה שמא יש בה דבר חוצץ ועזרא תיקן שתחפוף בכל מקום שיש בו שער וסורקת אותו כדי להתיר קשרים.

הטור תמה על הרמב"ן שיותר מחמיר בבדיקת הגוף מבעיון הראש, והרי עיון הראש הוא דבר תורה ובדיקת הגוף זה מתקנת עזרא?
הבית יוסף הסביר, שדברי הרמב"ן שבודקת כל גופה ודאי משמע שגם ראשה בכלל זה, אלא שמהתורה צריכה רק לעיין והוא תיקן לחפוף במים בכל מקום שיש בו שער. כלומר, יש חילוק בענין חפיפה בין מקום שער או לא, אך לעיין צריכה מהתורה בכל מקום בגופה.
הט"ז באר שעיון הראש שכתב הטור הוא חפיפת הראש, ולמד הטור שעיון הגוף שצריך להיות סמוך לטבילה ובחפיפה לא הקפידו שיהיה סמוך.

תוספות, רא"ש, סמ"ג, מרדכי, רשב"א, ר"ן – מ"מ נכון להחמיר לעשות חפיפה במים בכל הגוף ולסרוק שערה במסרק שלא יקשרו השערות. וכך נהגו בנות ישראל. וכך נהגו כנראה גם בשעת התלמוד שמכך שאמרו שאם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול. משמע שאף אם לא עיינה יפה, מ"מ נהגו לחפוף כל הגוף ולכן לא נשאר לכלוך.

מחבר

1. פסק כרבא שצריכה להדיח בית השחי ובית הסתרים שלה במים.
המ"א – כמהרי"ק שדוקא במים ולא בשאר משקים.
2. פסק את תקנת עזרא וכרבנו שמעיה, שצריכה לסרוק שער ראשה במסרק שלא תהיינה שערותיה נדבקות זו בזו. וצריכה לעיין בעצמה ובבשרה ובכל גופה סמוך לטבילתה שלא יהיה עליה שום דבר מיאוס שחוצץ (מהתורה), וכרבנו שמעיה בשם רש"י וכך החמירו הראשונים, שתחפוף כל גופה ותשטוף במים חמים בשעת החפיפה.
ש"ך – כיום נהגו לסרוק שער הראש במסרק ושער שאר הגוף מפספסת אותו בידיה.
ט"ז – תמה מדוע צריכה קודם עיון ובדיקה בכל גופה ואח"כ חפיפה בכל הגוף, הרי החפיפה היא עצמה הבדיקה, ואין לך בדיקה גדולה מזו.
ולכן כתב הט"ז שסוף דבריו של המחבר מסבירים את תחילתם, שהעיון והבדיקה בכל הגוף זה בלא חפיפה ע"פ דין תורה, וע"פ החומרא שנהגו לחפוף את כל הגוף יוצאים י"ח הבדיקה.
סדרי טהרה – חלק על הש"ך ודייק מלשון המחבר שצריכה עיון ובדיקה וזה יכול להיות אפילו בשעת החפיפה.

פתחי תשובה

1. לכאורה נראה שבשאר הגוף היכן שאין קמטים מותרת להדיח בשאר משקים. (חמודי דניאל)
2. **הנדוע ביהודה פסק** באשה שמסופקת אם עיינה בשערותיה, זהו ספק דאורייתא וצריכה בדיקה וטבילה מחדש. ואף אם עיינה אבל ספק אם הסתרקה שזהו ספק דרבנן, ג"כ צריכה טבילה שוב משום חזקת איסור, ועוד שזהו דבר שיש לו מתירים. אמנם בזה מסתפק הפת"ש בספק דרבנן אולי להקל, ועוד שמן הסתם סרקה כי רגילה בכך.

סעיף ב'

גמרא – "אמר רבא: אשה לא תחוף לא בנתר ולא בחול (אהל). בנתר משום דמקטף (מבלבל את השער ונקשר וחוצץ) ובחול משום דמסריך (מדביק השער וחוצץ). ואמר אממר משמיה דרבא: אשה לא תחוף אלא בחמין ואפילו בחמי חמה (מספיקים אפילו חמים שהוחמו בשמש), אבל לא בצונן, ואפילו בחמי חמה צונן. מאי טעמא לא? משום דקרירי משרו מזיאי". (נידה סו:)
הש"י, רמב"ם, טור – מים קרים מקשים ומסבכים את השער ואין לכלוכו עובר.

הדין בחמי חמה

הא"ש. גשם רבנו. תננאל – לא תחפוף בחמי חמה (היתה לו גרסא אחרת בגמרא).
המב"ם. השג"א – בחמי חמה יכולה לחוף.

מהרי"ק – כל זה לכתחילה, אבל בדיעבד אם חפף בנתר או אהל או מים קרים אך עיין לפני הטבילה עלתה הטבילה.

דין שאר דברים המסבכים את השער

ט"ו – ה"ה שאר דברים המסבכים את השער אסור לחפוף בהם קודם טבילה, והגמרא הביאה רק דוגמאות.

מהרי"ק – אין לנו אלא מה שאמרו חכמים. לכן הותר לאשה לחפוף ביין ולא חשש לסיבוך או קשירת השער. ויותר טוב שתנסה תמיד לחפוף ביין ותבדוק ותנסה אם הוא קושר את השער יותר מאשר מים או לא. ואם עשתה כן שלוש פעמים וראתה שאין היין גורם לסיבוך וכד' תסמוך על זה למעשה. ועדיף שתשאל לרופא אם הוא מסבך יותר או לא וכמו שסומכים על רופא לאכול ביו"כ כך סומכים גם בהלכות נידה.

מחבר – פסק כאמיר, שחפיפה שבמקום השער תהיה במים חמים (כי קרים מסבכים את השער) ואפילו בחמי חמה (רמב"ם ורשב"א). וכרבא, שלא תחוף בנתר, כי מחתך השער וחוזר ומסתבך ולא באהל לפי שמסבך השער. וכטור, שלא בכל הדברים האחרים המסבכים את השער.

המ"א

1. כל זה לכתחילה, אבל בדיעבד נסמוך על מהרי"ק שאם ראתה בעצמה שאין שערות שלה קשורות ומסובכות ע"י הנתר וכיו"ב, עלתה לה טבילה.
 - ש"ך** – כל זה לפעם הזאת שכבר טבלה, אבל לא יכולה לסמוך על זה בעתיד שהנתר לא מסבך לה את השערות. וכל זה בנתר, אהל או מים קרים שא"א לסמוך לעתיד, אבל יין או שאר דברים שמסבכים את השער שלא מופיעים בש"ס כתב המהרי"ק שיכולה תמיד לסמוך ולהקל ולחפוף בהם אם ראתה שלוש פעמים שזה לא מסבך לה את השער. אבל נתר, אהל או מים קרים תמיד חוששת לכתחילה.
 2. אשה שצוו אותה הרופאים שלא תחוף ראשה במים אלא ביין, יש לשאול האם היין מסבך את השערות. אם אומרים שלא יש לסמוך עליהם, ואם אינם בקיאים יש לנסות תחילה האם מסבך או לא.
- ש"ך** – לנסות שלוש פעמים.

סדרי טהרה – לא רק את השער צריך לחפוף במים חמים ובדברים שלא מסבכים אותו אלא אף את כל הגוף חופפת במים חמים ובדברים שלא מסבכים את השער וכ"ש במקומות שיש בהם שער.

סעיפים ג' ד' ה' ו'

גמרא – "אמר רב הונא: אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בשלישי בשבת שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שבת. אשה חופפת באחד בשבת וטובלת ברביעי בשבת שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי יו"ט שחל להיות אחר השבת. אשה חופפת באחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת, שכן אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שחל להיות אחר השבת.

ורב חסדא אמר: כולו אמרינן (חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי יו"ט שאחריו), שכן לא אמרינן (שביום חול אסורה לחוף מאתמול אם יכולה לחוף היום), היכא דאפשר אפשר, היכא דלא אפשר לא אפשר.

ורב יימר אמר: אפילו שכן נמי אמרינן לבר מאשה חופפת באחד בשבת וטובלת בחמישי בשבת שלמוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שלאחר השבת ליתא, דאפשר דחופפת בלילה וטובלת בלילה (ולא תטבול בערב שבת).

דרש מרימר **הלכתא** כרב חסדא וכדמתרץ רב יימר...

דרש רבא: אשה חופפת בערב שבת וטובלת במוצאי שבת. אמר ליה רב פפא לרבא: והא שלח רבין באגרתיה: אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת, ותמה על עצמך היאך חופפת ביום וטובלת בלילה, **הא בעינן תכף לחפיפה טבילה** (כי אם תחפוף בלילה תמהר לחפוף משום שממהרת לטבול) וליכא!

הדר אוקי רבא אמורא עליה ודרש דברים שאמרתי לפניכם טעות הן בידי, ברם כך אמרו משמיה דרבי יוחנן: אשה לא תחוף בערב שבת ותטבול במוצאי שבת. ותמה על עצמך היאך חופפת ביום וטובלת בלילה, הא בעינן סמוך לחפיפה טבילה, וליכא!

והלכתא אשה חופפת ביום וטובלת בלילה, והלכתא אשה לא תחוף אלא בלילה. קשיא הלכתא אהלכתא! לא קשיא: הא דאפשר, הא דלא אפשר. (נדה סח.)

הש"ך – הלכה כרב חסדא לחומרא שאמר "שכן לא אמרינן" ולכן אם טבלה במוצאי יום חול לא תטבול מאתמול אלא באותו יום, ובמה שאמר "כולו אמרינן" אין הלכה כמותו אלא כרב יימר שהחמיר במוצאי שני ימים טובים של ראש השנה שחלו לאחר השבת שלא תטבול בערב שבת אלא תחפוף בלילה ותטבול בלילה.

מתי חופפת ביום ומתי חופפת בלילה?

הַשִּׁיבִי – אם אפשר לחפוף ביום תחפוף ביום, ואם א"א ביום תחפוף בליל טבילה. מתוך פרושו נלמד שמותר לחפוף בליל טבילה אלא שעדיף לחפוף ביום כי ממהרת לטבול. והביאו תוספות ראה לשיטתו מלשון הגמרא "אשה חופפת ביום", כלומר יכולה לחפוף ביום ולא נאמר "לא תחפוף אלא ביום". משמע שיכולה גם בלילה. באור הגמרא הוא: **הא דאפשר ביום תחפוף ביום, והא דלא אפשר ביום תחפוף בלילה**. **הרא"ש למד** מכאן שאם אי אפשר לחפוף ביום כגון שזהו שבת או יו"ט לא תחפוף בער"ש או בעריו"ט אלא במוצ"ש סמוך לטבילתה. **ומ"מ מנהג יפה** שתחפוף גם בערב שבת או בערב יו"ט ולא תסמוך על חפיפת הלילה לבדה. **התוספות הקשו לדעת רש"י** ע"פ פרושו שתחפוף תמיד ביום אא"כ אי אפשר כי זהו שבת או יו"ט שאז תחפוף בליל טבילתה, על מה מתייחס הפסק של רב חסדא ורב יימר, הרי תמיד תחפוף בליל טבילה אם קודם היה שבת או יו"ט? **ותרצו התוספות**, שמדובר שליל טבילתה במוצ"ש והוא יו"ט, שאז לא יכולה לחפוף בליל טבילתה ולא ביום כי הוא שבת, ולכן ע"פ רב חסדא תחפוף בערב שבת ותטבול בליל שבת. וה"ה אם טבילתה במוצאי יו"ט שהוא אחר השבת שתטבול בערב שבת ולא כרא"ש. וכך כתב גם הטור, כי לדעת הרא"ש שתחפוף בליל טבילה כאשר החפיפה והטבילה לא באותו יום, צריך לומר שההלכה שחופפת ביום וחופפת בלילה וכו' חולקת על ההלכה של מרימר. **הש"ך הקשה על תוספות מדוע הסיט את הסוגיה מפשטה והעמיד את רב חסדא ורב יימר במוצאי שבת שהוא יו"ט שלא על זה דברו כלל. לכן הסביר אחרת מתוספות**, ואמר שלרש"י תמיד תטבול ביום ודעת הסוגיה היא במוצאי יו"ט של רה"ש שחלו אחר השבת שאז בגלל מספר ימי ההרחקה א"א לחפוף בליל הטבילה ולכן תחפוף בלילה. ממילא הסוגיה נשאת כפשטה.

שאלתוהו. ר"ן. רמב"ם. רשב"א – אם אפשר לחפוף בליל טבילה כגון שהוא יום חול, תחפוף בליל טבילה, ואם אי אפשר לחפוף בליל טבילה כגון שהוא ליל שבת או ליל יו"ט או מחמת החולי או שעת הדחק, תחפוף ביום שלפני הטבילה. ואם היום שלפני הטבילה הוא שבת או יו"ט ג"כ אז תחפוף מערב שבת או ערב יו"ט. **משמע מדבריהם שכל זמן שיכולה תחפוף בלילה סמוך לטבילה ולא ביום**. **הרא"ש כתב** ששיטת השאלות אינה מתאימה ללשון הגמרא ששאלה "מהו שתחוף בלילה ותטבול בלילה", משמע שעדיף ביום, שמא לא תחוף כהוגן כי ממהרת לטבול.

וכתבו התוספות, הרשב"א והר"ן, שבין לדעת השאלות ובין לדעת רש"י מותר להרחיק את החפיפה מהטבילה שני ימים כפסק של מרימר, כגון שחל יו"ט אחר השבת וטבילתה בליל שני, שחופפת בערב שבת, וכן כגון שחלו שני ימים טובים בחמישי וששי וטבילתה בליל שבת שחופפת ברביעי או בימים ראשון ושני וטבילתה בליל שני, שחופפת בערב שבת. **(ואין זה כדבריו של הרא"ש שכתב שלדעת רש"י אם יש הרחקה של יותר מיום אחד בין החפיפה לטבילה, שתחפוף בליל הטבילה)** **ואע"ג שתוספות סברו שאין להרחיק החפיפה מהטבילה יותר מיום אחד, מ"מ כיון שתרצו את רש"י עם הפסק של מרימר אז הלכה שמותר להפסיק יומיים**.

אבל לרמב"ם ודאי אין הלכה כמו מרימר, אלא שאין להרחיק את החפיפה מן הטבילה יותר מיום אחד כמסקנת הגמרא ואין הלכה כדעת מרימר, ולכן כאשר לא יכולה לחפוף בליל טבילה בגלל שהוא ליל יו"ט או ליל שבת או שא"א למצוא מים חמים או מפני הסכנה מהגויים או שאין אש לחמם מים או כל אונס אחר או חולי, מותר להרחיק עד יום אחד בלבד כגון לחפוף בראשון ולטבול בליל שלישי, אבל הרחקה של יומיים אסור ואז תדחה טבילתה.

ה"ת – אם אפשר לחפוף במוצ"ש תחפוף אז ולא בערב שבת, ואם א"א לחפוף במוצ"ש כגון שהוא יו"ט או שליל טבילתה בליל שני והם שני ימים טובים של ראש השנה תחפוף בערב שבת. והגמרא לא התייחסה כלל לאיסור חפיפה בלילה או חפיפה שחרית וטבילה ערבית בלא הפסקת יום, ואין הבדל בכל זה בין יום ללילה.

תוספות, רא"ש, סמ"ג, ספר התרומה – נהגו הנשים להתחיל לחפוף ביום בנחת ולא בחפזון ולא תצא עד הערב ואז תטבול, וכל זה נקרא "חפיפה אריכתא" עד הלילה. ועוד יש מחמירות שנושאות מסרק וסורקות עצמן בבית הטבילה. ובוזה אף השאלות מודה, שהוא אסור לחפוף ולצאת ולחזור ולטבול אח"כ, אבל אם מתחילה ביום וממשיכה עד הלילה, גם הוא מודה שמותר.

מחבר

1. פסק כרבין ורבין יוחנן שחפיפה צריכה להיות לכתחילה בסמוך לטבילתה ע"פ פרוש השאלות. והמנהג הכשר לצאת גם דעת רש"י וגם דעת השאלות שתתחיל לחוף מבעוד יום ועוסקת בחפיפה עד שתחשך ותטבול (וכ"פ הש"ך) וכתוספות והרא"ש, שאע"פ שחפפה מנהג כשר שתשא עמה מסרק לבית הטבילה ותסרוק שם. **והש"ך ציין** שהמנהג שמתרחצת וחופפת ומסתרקת ועושה הכל בבית המרחץ סמוך לטבילה.
- המ"א** – בשעת הדחק שצריכה לחוף ביום (לפרוש השאלות, כגון שתלך בדרך ולא יהיה לה חמין בלילה או שאר אונס) או שאינה יכולה לחפוף ביום וצריכה דוקא בלילה (לדעת רש"י), יכולה לעשות כן (לחוף ביום לשאלות או בלילה לרש"י), **כי לא העמידו חכמים דבריהם אלא אם הוא על צד הרווח בלי מונע**, ובלבד שלא תמחר לביתה ותחוף כראוי.
- ט"ז** – ברור שכשחופפת ביום, בלילה צריכה בדיקה ועיון בכל גופה קודם הטבילה.
- ש"ך** – כל זה בשעת הדחק, אבל אם אפשר תחוף גם ביום וגם בלילה כפסק המחבר.
- הש"ל** – היום נוהגים לחפוף רק בלילה ומתעסקת שם בחפיפה שעה שלמה (כי התיישבו ללכת ביום כי המקוה היא ליד בית הכנסת).

- שגבט. הלני** – לכתחילה יש להחמיר להתחיל את החפיפה מבעוד יום. ואם אי אפשר להיות במקוה כ"כ הרבה זמן תחפוף ותסרוק בבית בצורה יסודית ואח"כ תחזור ותחפוף שוב במקוה מעט זמן במקוה כדי לקיים את התקנה שחפיפה סמוכה לטבילה.
2. פסק כפרוש רש"י לדברי הגמרא "הא דלא אפשר", שאם חל ליל טבילתה במוצ"ש שא"א לחוף מבעוד יום, תחוף במוצ"ש שהוא ליל טבילתה. **המ"א** – כרא"ש, שמנהג יפה שתרחץ היטב גם בערב שבת, ובמוצ"ש תחזור ותחוף ותסרוק מעט וזה יועיל אף לדעת השאלות (הסובר שעיקר הטבילה בלילה, שתועיל חפיפה של ערב שבת לצרף לחפיפה המועטת).
- ש"ג** – **כתב שמהסוגיה מוכח כדעת רש"י**, שתמיד צריך לחפוף ביום היכן שאפשר, ולכן אם חל ליל טבילתה במוצ"ש או במוצאי יו"ט חופפת בערב שבת או ערב יו"ט וטובלת במוצ"ש או במוצאי יו"ט (וכונת רש"י בפרושו "הא דלא אפשר" הכוונה במוצאי יו"ט של רה"ש). והיכן שיש שלושה ימי הרחקה בין החפיפה לטבילה כגון שטבילתה במוצ"ש ובימים חמישי וששי הם ימים טובים, אז אי אפשר להרחיק כ"כ ותחפוף בליל טבילתה.
- להלכה פסק הש"ך שצריכה מן הדין לחפוף ולטבול בערב שבת או בערב יו"ט, וגם לחזור ולחפוף ולטבול במוצאי שבת או במוצאי יו"ט שהוא ליל טבילתה** (אם הוא לא שבת או יו"ט). ואם רה"ש בימים חמישי וששי וליל טבילתה במוצ"ש ג"כ תחפוף ותרחץ בערב רה"ש וגם במוצאי שבת, ואין להקל ולחלק בין רחוק שני ימים לרחוק שלושה ימים. וזוהי חומרת רב חסדא לטבול בערב רה"ש וחומרת רב יימר שחופפת בליל טבילתה.
3. פסק כפרוש השאלות לדברי הגמרא "הא דלא אפשר", שאם ליל טבילתה הוא בליל שבת (ואז אי אפשר לחפוף בלילה), תחוף ביום. **ט"ז** – וצריכה להיזהר מלעסוק בדברים הנזכרים לקמן בין החפיפה לטבילה. ומ"מ אם זה ערב שבת נשארות בבית המרחץ עד הטבילה ואין חשש לזה.
- שגבט. הלני** – טוב שתחפוף בבית, תדליק נרות ואח"כ תלך לטבול. ואם עברו כמה שעות ראוי שתדיח בית הסתרים ובית הקמטים ותלך לבית הטבילה. ויכולה להדליק מפלג המנחה ותתנה שלא מקבלת שבת ואז תלך לחפוף במקוה.
4. כתוספות והרשב"א והר"ן ע"פ פסק מרימר, שאם חל ליל טבילתה במוצ"ש והוא יו"ט ואי אפשר לחוף ביום ולא בלילה סמוך לטבילה, תחפוף בערב שבת. וכן אם חלו שני ימים טובים בחמישי וששי וטבילתה בליל שבת, תחפוף ביום רביעי, ותקשור שערוטיה שלא יתבלבלו. **ט"ז** – אם חל ליל טבילתה בליל שבת ויום ששי הוא יו"ט, צריכה לרחוף קמטיה וסתריה ביו"ט קודם לשבת. **ש"ג** – עיין לעיל שאם יש שלושה ימי הרחקה, כגון שטבילתה במוצ"ש וימים חמישי וששי הם ימים טובים, תחפוף בליל טבילתה.

מנהגי הזהירות כאשר יש הרחקה בין החפיפה לטבילה

- הא"ש. טור** – כאשר חל יו"ט במוצאי שבת שחופפת בערב שבת, צריכה להיזהר בשבת מלתת תבשיל לבנה ולהתעסק בדבר שיבוא לידי חציצה, ומחממות קיתון של מים להדיח בית הסתרים ובית הקמטים כדעת בית הלל שמחממים מים ביו"ט לרגליו אבל לא לכל גופו, וכן קושרות שערוטיהן בערב שבת אחר החפיפה כדי שלא יתלכלכו ויתבלבלו קודם הטבילה.
- ה"ג. השב"א** – פסקו שרק החפיפה שהיא מדרבנן מקדימים כשא"א לעשותה סמוך לטבילה, אבל העיון והבדיקה שהם מהתורה צריכים להיעשות סמוך לטבילה שמא נתנה תבשיל לבנה וכד'.
- ג"ת. יוסף** – לפי פסק הרשב"א והר"ן תמה מדוע כתבו הרא"ש והטור שצריכה זהירות מלתת תבשיל לבנה :
1. הרי יש חשש גם אם נוגעת בתבשיל שאוכלת!
 2. ואף אם תיזהר שלא לגעת באוכלים ותאכל עם כף, מ"מ ידים עסקניות הן וא"א שלא תסיח דעתה שעה אחת או רגע אחד!
 3. מכיוון שעיון ובדיקה אפשר לעשות בשבת וביו"ט, אין טעם לסמוך על עיון ובדיקה שנעשו בער"ש, אלא רק החפיפה שא"א לעשותה בשבת.
 4. מכיוון שלדעת הרמב"ן, הרשב"א והר"ן העיון והבדיקה בכל הגוף היא מהתורה, אין סיבה שנתיר להרחיק זאת מהטבילה.
 5. חומרא זו יכולה לבוא לידי קולא, שתסמוך על כך שנוהרת מלגעת באוכלים במהלך השבת או החג ולא תחזור ותבדוק ותעיין בכל גופה בשעת הטבילה וחכמים לא הקלו להרחיק בדיקתה.
- לכן אין שום סיבה להחמיר עליה שלא תתעסק בכל מה שצריכה ולא תתן תבשיל לבנה, אלא שצריך להזהיר שתבדוק את ידיה וגופה בשעת הטבילה** שאם תמצא בו דבר החוצץ תסיר אותו.
- הבית יוסף מיישב את דעת הרא"ש והטור שהזהירו מלגעת במאכלים :**
1. מנהג הנשים שלא לגעת באוכלים בכל השבת הוא לפי מ"ד שעיון ובדיקה אינם מהתורה אלא בכלל תקנת עזרא, ולכן בשעת החפיפה נעשית הבדיקה והעיון ואין להפרידם זה מזה ולכן צריכה להיזהר מלגעת במאכלים וכו' כדי שתסמוך על הבדיקה שעשתה בזמן החפיפה. ואם נגעה במאכלים אז תבדוק בשעת הטבילה, אחרת לא תעלה לה טבילה.
 2. **הבית יוסף כתב על טעם זה**, שקשה מאוד להקפיד שלא תגע בשום דבר חוצץ או מאכלים ולכן עדיף לא להזהיר בכך שלא תזלזל בבדיקה שלפני הטבילה, אלא תבדוק ותעיין בשעת הטבילה ותסיר את כל הלכלוך ותקשור שערוטיה שלא יסתבכו זה בזה.
 2. נשים היו רגילות לבדוק ולעיין מיד אחר חפיפה, ויש חשש שמתוך שלא חופפות סמוך לטבילה גם לא יבדקו ויעיינו, ולכן צריכה להיזהר שלא תגיע במאכלים, שמא תשכח ולא תעלה לה טבילה.
 3. יש חשש שמא מכיוון שרגילות לבדוק ולעיין סמוך לחפיפה, אם תצטרך לבדוק בזמן הטבילה תבוא לחפוף ביו"ט או בשבת עצמו.
- הבית יוסף כתב שחשש זה רחוק.**

הט"ז והש"ך תרצו שגם לדעת הרא"ש והטור עיון ובדיקה צריכים להיעשות ממש גם לפני הטבילה, ולכן בכל מקרה תעיין ותבדוק ואין חשש. אלא, שלשיתו צריכה לעיין ולבדוק גם בשעת החפיפה כי הדברים האלו צריכים להיות צמודים, אבל אין זה סותר שצריכה לבדוק ולעיין שוב סמוך לטבילה, אלא שיש חשש שלא תעיין ותבדוק אז היטב ותסמוך על עיון ובדיקה שהיו בזמן החפיפה ולכן תיזהר שלא תגע בתבשילים.

וכתב הש"ך שגם הרשב"א והר"ן מודים בזה, שצריכה לעיין ולבדוק בשעת החפיפה ולחזור ולעיין ולבדוק בשעת הטבילה, אחרת לא עלתה לה טבילה. וכן בין החפיפה לטבילה ג"כ צריכה להיזהר מלגעת בדברים החוצצים.

מחנה – פסק כרשב"א והר"ן שכאשר יש הרחקה בין החפיפה לטבילה, אז בשעת הטבילה תעיין היטב ותבדוק כל גופה ושערות ראשה שלא יהיה דבר חוצץ. וכרא"ש, שתדיח בית הסתרים במים חמים שהוחמו ואפילו ביו"ט (אבל לא כל הגוף, וה"ה בשבת אם הוחמו מער"ש). ותחצוץ שיניה בטוב בשעת הטבילה שלא ישאר פרורים ולא בשר ולא עצם.

המ"א – כתב את חומרת הרא"ש שתיזהר בימים שבין החפיפה לטבילה (כאשר יש הרחקה של יום או יומיים ביניהם) מכל טינופת ושלא ידבק בה שום דבר, וכן שלא תגע בתבשילים ותתן אותם לבנה הקטן ואפילו תשתדל לא לגעת בהם. ואם אינה יכולה להיזהר בזה, לפחות תרחץ ידיה כל פעם שלא תבוא לחציצה. **וכ"פ הש"ך**.

ה"ח – הזכיר את דברי הטור שאם לא עיינה לפני הטבילה ונגעה קודם בתבשילים לא עלתה לה טבילה. ומדובר בעיון יתירה בין אצבעותיה, כי עיון סתם חייבת בכל מקרה.

ט"ז – תמה על דבריו, הרי לקמן בסעי' ח' נפסק שבדיעבד מועיל העיון שהיה בזמן החפיפה, ולכן אין לחלק בין עיון ובדיקה רגילים לעיון ובדיקה מיוחדים.

דין רחיצה במים חמים בשבת ויו"ט כשליט טבילתה במוצ"ש או מוצאי יו"ט

מחנה – כתב שצריכה להדיח בית הסתרים במים חמים שהוחמו ואפילו הוחמו ביו"ט.

משאת בנימין – בחמין שהוחמו ביו"ט אסור לרחוץ אלא רק פניה, ידיה ורגליה. ובין בשבת, בין ביו"ט, בין בט' באב ובין ביוה"כ תרחץ רק באותו מקום ובין ירכותיה בחמין. ודוקא חמין שהוחמו מערב שבת ומערב יו"ט. וכל גופה יכולה לרחוץ בצונן. ותיזהר מאיסור סחיטה. אלא שנהגו הנשים לא לרחוץ כלל בשבת ויו"ט כי לא בקיאות בין מים שהוחמו מערב שבת או ערב יו"ט למים שהוחמו בשבת וביו"ט ואינן יודעות להיזהר מאיסור סחיטה.

סעיף ז'

הבגנו משולם – התיר בעירו לחפוף בערב שבת ולטבול ביום שבת, כי היו יראות לטבול בלילה.

ה"ת – אי אפשר להתיר שתי קולות, גם קולא של סרף ביתה ולהתיר לטבול ביום וגם קולא של הרחקת חפיפה מטבילה.

מחנה – פסק כר"ת, שבמקום שמפחדות לטבול בלילה אין להתיר לחוף מערב שבת ולטבול ביום שבת, כי לא מקלים שתי קולות.

סעיף ח'

השב"א, ה"ג – **לכתחילה** צריכה לחפוף לבדוק ולעיין סמוך לטבילה.

חפפה ועיינה עצמה בחול ביום וטבלה בערב או למחרתו, כלומר **לא טבלה סמוך לחפיפה** עלתה לה טבילה בדיעבד, אע"פ שלא היו חפיפה ובדיקה סמוך לטבילה (אם לא נמצא עליה דבר חוצץ אח"כ כדלקמן בסעי' י').

ואם לא חפפה כלל, לא עלתה לה טבילה אפילו בדיעבד אע"פ שעיינה בעצמה בגופה. **ובשם הראב"ד הוסיף**, שאפילו חפפה מיד אחרי הטבילה ולא מצאה שום נימא קשורה או לכלוך, ג"כ לא עלתה לה טבילה שמא היתה הנימא קשורה בזמן הטבילה וכשחפפה או סרקה במסרק אח"כ נותר הקשר.

ואין צריך לומר שאפילו אם חפפה במקום שער אבל לא עיינה ובדקה בשאר הגוף שלא עלתה לה טבילה, כי בדיקת הגוף היא מדאורייתא ואפילו בדיעבד חייבים, אבל חפיפה היא מתקנת עזרא ובדיעבד אפשר גם בלא זה.

מחנה – פסק כרשב"א וכו"ן.

סעיף ט'

הראב"ד, מחנה – כל זה בשאר גוף שאם לא עיינה ובדקה לא עלתה לה טבילה אפילו בדיעבד, אבל בבית הסתרים כיון שאין צריך לביאת מים, אם לא עיינה קודם אלא עיינה אח"כ ולא מצאה בהם שום דבר, עלתה לה טבילה.

ט"ז – **הקשה**, הרי אע"פ שלא צריך ביאת מים, מ"מ צריך להיות ראוי לביאת מים: **ותרץ**, שבבית הסתרים אין שום חשש שיבוא לשם דבר החוצץ, ולכן אם לא עיינה שם עלתה לה טבילה, אא"כ מוכח שיש חשש כגון שהתעסקה בדבר החוצץ כפי שיפורט בסעי' יב'. הסדרי טהרה דחה את הסבר הט"ז כי בין השיניים גם מוגדר כבין הסתרים ושם רגיל להיות דבר החוצץ!

ש"ך – בס' קצח סעי' כה כתב שבין הסתרים אינו טעון ביאת מים ממש ולכן גם חכמים הקלו בזה בגזירותיהם כי מיעוטו המקפיד עליו חוצץ רק מדרבנן.

סעיפים י'-יא'-יב'

גמרא ע"פ גרסתנו וגרסת רש"י ותוספות ורמב"ם – "ואמר רבא: טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול (כי ודאי לאחר שטבלה בא עליה הדבר החוצץ), ואם לאו, צריכה לחוף ולטבול.

איכא דאמרי (גרסתנו): אם באותו יום שחפפה טבלה, אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו, צריכה לחוף ולטבול. מאי בינייהו? איכא בינייהו למיסמך לחפיפה טבילה (שללישנא קמא צריך לסמוך וללישנא בתרא אין חובה), למיחף ביממא ולמטבול בליליא (שללישנא קמא זה נקרא סמוך וללישנא בתרא לא כי צריך באותו יום). (גדה סו:)

איכא דאמרי (גרסת רש"י ותוספות): אם באותו יום שחפפה טבלה, אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו, צריכה לחוף ולטבול. מאי בינייהו? איכא בינייהו למיסמך לחפיפה טבילה (שללישנא קמא צריך לסמוך וללישנא בתרא אין חובה). (גדה סו:)

גמרא ע"פ גרסת הר"י, הרמב"ד והר"ן – "ואמר רבא: אם באותו יום שחפפה טבלה, אינה צריכה לחוף ולטבול, ואם לאו, צריכה לחוף ולטבול. **איכא דאמרי**: טבלה ועלתה ונמצא עליה דבר חוצץ, אם סמוך לחפיפה טבלה אינה צריכה לחוף ולטבול [לא לחוף ולא לטבול – רב"ד] (כי ודאי לאחר שטבלה בא עליה הדבר החוצץ), ואם לאו, צריכה לחוף ולטבול. מאי בינייהו? איכא בינייהו למיסמך לחפיפה טבילה (שללישנא קמא צריך לסמוך וללישנא בתרא אין חובה). (גדה סו:)

תוספות – לכתחילה צריך לחפוף סמוך לטבילה, והמחלוקת כאן (ע"פ כל הגרסאות) היא האם כאשר נמצא עליה דבר חוצץ תולים בחפיפה ואומרים שבא עליה אחר הטבילה או לא. ולכן ללישנא קמא צריך לסמוך חפיפה לטבילה כדי לתלות שהדבר החוצץ בא אחר הטבילה וללישנא בתרא אפשר לתלות גם בלא לסמוך את החפיפה לטבילה.

מה נחשב "סמוך לחפיפה טבלה"? רש"י – כלומר שחפפה וטבלה באותה עונה.

הדין כשהתעסקה בדבר החוצץ לאחר הטבילה ומצאה אותו עליה

גמרא – "מתיב רבא לסיועיה לרב הונא: טבל ועלה ונמצא עליו דבר חוצץ, אע"פ שנתעסק באותו המין כל היום כולו (אחר הטבילה) לא עלתה לו טבילה עד שיאמר ברי לי שלא היה עלי קודם לכן...". (חולין י.)

תוספות, רש"י, ע"פ הבנת הטור – **קשה**, לכאורה ברייתא זו סותרת את דברי רבא לעיל שאם החפיפה היתה סמוך לטבילה אינה צריכה לחזור ולחוף לטבול אע"פ שלא ברי לה שלא היה עליה קודם לכן? **ותרצו**, שכאן בחולין מדובר שלא טבל סמוך לחפיפה, ולכן צריך לחזור לחוף ולטבול אע"פ ברור שלא היה עליו קודם לכן בשעת הטבילה או שלא התעסק כלל בדבר החוצץ הזה, **אבל אם טבל סמוך לחפיפה אין צריך כלל טבילה אחרת, כי התעסק באותו המין שחוצץ**.

הרמב"ם, רבנו ירוחם, רש"י, ע"פ הבנת הש"י – הברייתא מדברת בין חפף סמוך לטבילה ובין לא חפף סמוך לטבילה, ואם נמצא עליו דבר טמא הרי הוא בחזקתו שהוא טמא עד שיאמר שברי לו שלא היה עליו קודם הטבילה הדבר החוצץ שמתעסק בו. **ומה שרובא אמר שאם חפפה סמוך לטבילה אינה צריכה לחוף ולטבול, הכוונה רק לחוף לא, אבל לטבול שוב כן צריכה, אע"פ תאמר שברור לה שלא היה עליה הדבר החוצץ בשעת הטבילה**. **הראב"ד חלק על הרמב"ם בזה**, שלשיטתו פסק כלי"ק שאינו פוטר אלא מחפיפה אבל לא מטבילה, והיה לו לפסוק כלישנא בתרא שפטר אף מטבילה. **הבית יוסף תרץ את דעת הרמב"ם**, שהוא גורס כמו גרסתנו של"ב מדברת על חפיפה באותו יום של הטבילה וגם מדברת על סמוך לחפיפה טבילה, והכוונה שאז אינה צריכה גם חפיפה שוב וגם טבילה, אלא רק טבילה. ומכיון שעזרא התקין לחפוף סמוך לטבילה, אז אם לא עשתה כך ונמצא עליה דבר החוצץ צריכה לחזור ולחפוף, ואם עשתה כך פטורה מלחזור ולחפוף וצריכה רק לחזור ולטבול.

[הר"ן למד בדעת הרמב"ם שאם חפפה ביום שטבלה, אז אע"פ שנמצא עליה דבר החוצץ אינה צריכה טבילה שוב. ואם לא נמצא דבר החוצץ לא צריכה לטבול אע"פ שלא חפפה ביום שטבלה. וכתב שהראב"ד חלק על זה, שאם יש ריעותא בטבילה איך אפשר שלא נצריך טבילה שוב כאשר נמצא עליה דבר החוצץ! ורק כאשר לא נמצא דבר החוצץ פטורה מטבילה שנית. הר"ן אמר שדברי הרמב"ם לא התבארו יפה. הבית יוסף נשאר בצ"ע על כל שיטת הר"ן בהבנת הרמב"ם והראב"ד]

מחבר

1. פסק כרבא ע"פ הגרסא של סמוך לחפיפה טבילה וכלישנא קמא, שחפפה ועיינה וטבלה ובעלייתה נמצא עליה דבר חוצץ, אם בתוך אותה עונה שחפפה טבלה (כרשב"א שזה נקרא סמוך לחפיפה טבלה), אינה צריכה טבילה אחרת, וסומכים שאחרי שעלתה מהטבילה עלה עליה אותו דבר חוצץ, ואם זה לא היה באותה עונה (אפילו חפפה ביום וטבלה בלילה, הרי אלו שתי עונות שונות – רמ"א) צריכה טבילה שוב אפילו עיינה סמוך לטבילה, שמא לא עיינה יפה. **והביא את דעת הרמב"ם**, שבין כך ובין כך צריכה טבילה אחרת אלא שאם חפפה סמוך לטבילה לא צריכה לחזור ולחפוף, ואם לא צריכה גם לחזור ולחפוף. **ש"י** – הביא את החולקים שסמוך לחפיפה טבילה אין הכוונה לאותה עונה, אלא כפשוטו האם זה היה סמוך ממש או לא. ויש להחמיר כשתי השיטות, שחפפה ביום וסמוך לזה טבלה בלילה, אין זה נחשב סמוך וכן חפפה וטבלה באותה עונה אבל לא בסמיכות ג"כ אין זה נחשב סמוך. **פתחי תשובה** – יש להחמיר כדעת הרמב"ם.
2. כרשב"א ע"פ הבנת הטור, שמה שאמרנו שטובלת שוב כאשר החפיפה והטבילה לא היו באותה עונה, זה כשלא התעסקה באותו המין לאחר הטבילה, אבל אם התעסקה בו בין טבילה לבדיקה אינה צריכה טבילה אחרת, ותולה את הדבר החוצץ במה שהתעסקה בו. אבל אם לא חפפה קודם הטבילה אז צריכה לחזור ולחפוף ולטבול ולא תולה במה שהתעסקה בו אחר הטבילה. **האחרונים הקשו** מדוע אם לא חפפה קודם הטבילה אז לא תולה במה שהתעסקה בו וצריכה לחזור ולחפוף ולטבול, הרי זה פשוט שאם לא

חפפה אז צריכה טבילה שוב אפילו לא התעסקה בכלום כדלעיל בסעי' ח'?

תהנו. הג"ת והש"י – מדובר שחפפה ראשה ולא כל גופה אע"ג שעיינה, שבדיעבד עלתה לה טבילה אא"כ נמצא עליה דבר חוצץ שאז צריכה חפיפה וטבילה שוב. אבל אם לא נמצא עליה דבר חוצץ, יש לחלק בין הראש לשאר הגוף, שאע"ג שלא חפפה את כל הגוף אלא רק את הראש, כיון שעיינה בגוף ולא מצאה דבר חוצץ, עלתה לה טבילה.

תהנו. הש"י – חילק את דיני המחבר לשלושה מקרים:

אם תוך העונה שחפפה טבלה, לא צריכה טבילה שנית כלל.

אם הטבילה היתה עונה אחת אחרי החפיפה צריכה טבילה אחרת, אא"כ התעסקה במין שחוצץ שאז תולה בו.

אם יש בין החפיפה לטבילה כמה עונות, כגון שחפפה בערב שבת וטבלה במוצאי שבת, אין זו נקראת חפיפה קודם טבילה אלא רחוקה מהטבילה ולכן לא תולה במה שהתעסקה בו אם נמצא עליה דבר החוצץ.

ג"ת. הש"י – חלקו על המחבר החמירו כרמב"ם וכהבנת הש"ך את דעת הרשב"א, שאין כלל חילוק בין התעסקה באותו המין או לא, וצריכה טבילה שוב אא"כ ברי לה שלא היה אותו המין החוצץ עליה בשעת הטבילה כלל.

3. כראב"ד (הובא ב' קצח סעי' כו), שכל הנ"ל עוסק בשאר הגוף, אבל בית הסתרים גם אם לא עיינה קודם טבילה (וכ"ש אם לא חפפה) ולא

אחריה והתעסקה בדבר החוצץ ואח"כ נמצא שם מאותו הדבר החוצץ, תולים להקל.

ש"י – המחבר לשיטתו כמו בסי' קצח סעי' כו'. והרוקח החמיר בזה, ויש להחמיר.

סעיף יג'

גמרא – "אמר רב גידל אמר רב: נתנה תבשיל לבנה וטבלה ועלתה, לא עלתה לה טבילה. אע"ג דהשתא ליכא, אימר בדריוני (בשטף המים בעלייתה מן הטבילה) נפלי". (נידה סז).

השב"א. טור – מה שחוששים בנתנה תבשיל לבנה זה דוקא בתבשיל העשוי להידבק כלומר של גריס או פול או רבב וכיו"ב דברים החוצצים. לכן לא עלתה לה טבילה אא"כ עיינה ובדקה עצמה לאחר נתינת התבשיל או לאחר עסק הדברים החוצצים שהיא נקיה.

המב"ם – כל דברי רב גידל בשם רב זה רק לענין טהרות, אבל לענין טהרת אשה לבעלה הרי זו מותרת אע"פ שנתנה תבשיל לבנה או שהיתה לה שריטה כי אלו דברים שחוצצים מדרבנן ולענין טהרות גזרו, לענין נידה לא גזרו.

הבית יוסף הביא שתי אפשרויות לפרש את דברי הרמב"ם:

1. מדובר בדברים שאינם נדבקים לגמרי, כגון סתם שמנונית של תבשיל שחוצצים מדרבנן ולענין טהרות גזרו ולענין נידה לא גזרו, אבל דברים

הנדבקים שחוצצים מהתורה חוששים שמה נדבקו בה וצריכה לטבול שנית. לפי זה אין מחלוקת בין הרמב"ם לרשב"א ולטור.

2. שמנונית שהרמב"ם מתכוון אליה זה כולל גם דברים שחוצצים מהתורה כגון רבב ואלו חוצצים אף לבעלה, אלא כיון שאין דברים אלו נמצאים על רוב גופה, אזי אפילו אם מקפידה על זה לא חוצץ מהתורה (כי צריך רובו המקפיד) אלא מדרבנן (מיעוטו המקפיד), ולכן לטהרות גזרו לנידה לא גזרו.

הבית יוסף הקשה על הפרוש השני, כי הרמב"ם כותב ככלל שאם היה דבר החוצץ שמקפידה עליו, לא עלתה לה טבילה, ולא הזכיר שם שזה דוקא לטהרות! ועוד, בדין מפשלת בנה לאחורה כתב שלא עלתה לה טבילה שמה היה טיט ברגליו ונדבק באמו ושוב זה מיעוטו שמקפידה עליו ולא כתב הרמב"ם שזה חוצץ רק לענין טהרות ולא לענין נידה. **לכן כתב הבי"י שהפרוש הראשון הוא עיקר** ואין מחלוקת בין הרמב"ם לרשב"א ולטור, שאם הלכלוך נדבק ומקפידה עליו חוצץ, ואם לא, עלתה לה טבילה.

מחבר – פסק כרב וכרשב"א, שחפפה קודם טבילה ובין החפיפה לטבילה התעסקה בדברים החוצצים או שנתנה לבנה תבשיל הראוי להידבק בה, לא עלתה לה טבילה, אפילו בדקה מיד אחר הטבילה ולא מצאה שום דבר חוצץ, שמה בעלייתה מן המים נפל ולכן צריכה טבילה אחרת.

המ"א – אבל אם בדקה עצמה קודם הטבילה וראתה שלא נדבק בה שום דבר, אינה צריכה טבילה אחרת. ומותרת ללבוש בגדיה בין חפיפה לטבילה, כי אין רגילות להיות על הבגדים דבר לח הנדבק בגוף האשה ולא תקח תינוק אצלה.

ג"ת. הש"י – ואם היה תבשיל ביד בנה או היה מלוכלך בטיט ולקחה את בנה לידיה והיא עירומה ואח"כ טבלה ולא בדקה קודם, לא עלתה לה טבילה, ודומה הדבר לנתנה תבשיל לבנה ולא בדקה אח"כ.